

ความเป็นพลเมืองกับการสร้างคุณประโยชน์เพื่อสังคม Citizenship and Creation of Social Benefits

กอร์ณพัฒน์ ฐณะชนม์¹ (Kornphanat Chanachon)¹

วรธา มงคลสืบสกุล^{2*} (Woratha Mongkholsuebsakul)^{2*}

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นพลเมือง (Citizenship) ในมิติของบทบาทและความสำคัญในการพัฒนาสังคม โดยการเน้นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น การช่วยเหลือบุคคลอื่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมความยุติธรรมในสังคม และการมีส่วนร่วมของพลเมืองในกระบวนการทางสังคมและการเมือง เป็นแนวคิดที่สำคัญในสังคมมนุษย์ในปัจจุบันที่นับว่าเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมและการรับผิดชอบต่อสังคมและการสร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคมเป็นหลัก ความเป็นพลเมืองจึงไม่ได้หมายถึงแค่การเป็นสมาชิกของรัฐหรือประเทศเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่รวมไปถึงสิทธิ หน้าที่ และการมีบทบาทในการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น ความเป็นพลเมืองจึงเป็นทั้งสิทธิและความรับผิดชอบที่ช่วยส่งเสริมความสงบสุขและความเป็นธรรมให้แก่สังคม

คำสำคัญ : ความเป็นพลเมือง, การสร้างคุณประโยชน์, สังคม

¹ อาจารย์สาขารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000
อีเมล: kornphanat.c@tsu.ac.th

² อาจารย์สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000
อีเมล: woratha.m@tsu.ac.th

¹ Lecturer in Public Administration Program, Management for Development College,
Thaksin University Songkhla 90000 อีเมล: kornphanat.c@tsu.ac.th

² Lecturer in Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Thaksin University Songkhla 90000 อีเมล: woratha.m@tsu.ac.th

*Corresponding author : E-mail Address : woratha.m@tsu.ac.th

Received: November 29,2024 Revised: April 22,2025 Accepted: April 25,2025

Abstract

This article aims to study citizenship in terms of its role and significance in societal development, focusing on the importance of public participation in various aspects of society, such as helping others, preserving the environment, and promoting social justice. Citizenship is not limited to just the rights, duties, and participation of citizens in social and political processes; it is a key concept in modern human society that involves active participation in activities and takes responsibility for society, ultimately creates benefits for the community. Therefore, citizenship is not only about being a member of a state or nation, but also about the rights, duties, and roles one plays in improving society. Citizenship is both a right and a responsibility that contributes to fostering peace and justice in society.

Keywords : citizenship, Creating benefits, society

บทนำ

การศึกษาความเป็นพลเมือง (Citizen) ในปัจจุบันนั้นมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ซึ่งเน้นการพัฒนาให้พลเมืองมีความรับผิดชอบต่อสังคมในทุกด้าน เช่น การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง การรักษาสังแวดล้อม การเคารพสิทธิมนุษยชน การส่งเสริมความยุติธรรมในสังคม และในปัจจุบันยังให้มีการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหาสังคม และการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและโลกในภาพรวม มีข้อถกเถียงว่าการศึกษาความเป็นพลเมืองควรมุ่งเน้นที่การส่งเสริมประชาธิปไตย โดยการให้พลเมืองมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง และการส่งเสริมความเข้าใจในเรื่องของสิทธิและหน้าที่ภายในระบบประชาธิปไตย และควรเน้นการสร้างพลเมืองที่มีความรักดีและพร้อมที่จะทำคุณประโยชน์ให้แก่ชาติ โดยความความเป็นพลเมือง (Citizen) เป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างการเมืองให้มีความเป็นประชาธิปไตย (Cornwall & Coelho, 2006:1) ความเป็นประชาธิปไตยนั้นจะต้องเห็นได้อย่างกระจ่างชัดว่าพลเมืองมีพื้นที่

ได้แสดงออกในด้านของสิทธิของพลเมืองในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการและได้แสดงออกถึงความเป็นพลเมืองในด้านของความผูกพันกับประเด็นของชุมชนสาธารณะ สังคม รัฐ ซึ่งล้วนมีผลกระทบต่อตนเอง และยังรวมไปถึงความผูกพันต่อหน้าที่ความรับผิดชอบที่พลเมืองจะต้องปฏิบัติต่อชุมชน สังคม รัฐ ได้แก่ การเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของนโยบายสาธารณะ ซึ่งมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของพลเมือง ความเป็นพลเมืองในสังคมคือการที่บุคคลมีสิทธิและหน้าที่ในฐานะสมาชิกของสังคม โดยความเป็นพลเมืองไม่ได้จำกัดเพียงแต่การถือสัญชาติหรือการปฏิบัติตามกฎหมายเท่านั้น แต่ยังหมายถึงความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ความเป็นพลเมืองที่ดีไม่เพียงแต่ให้ความสำคัญกับสิทธิส่วนบุคคล แต่ยังต้องคำนึงถึงหน้าที่ในการสร้างคุณประโยชน์และช่วยเหลือสังคมโดยรวมเป็นหลัก

การสร้างคุณประโยชน์เพื่อสังคม คือ การกระทำหรือกิจกรรมที่มุ่งหวังที่จะส่งผลต่อสังคมโดยรวม ซึ่งสามารถเป็นการสร้างประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น สังคม เศรษฐกิจ หรือสิ่งแวดล้อมโดยการกระทำดังกล่าวจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนหรือกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม รวมถึงการช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือสังคมในวงกว้าง การสร้างคุณประโยชน์เพื่อสังคมไม่ได้จำกัดเพียงแค่การทำความดีที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นโดยตรง แต่ยังรวมไปถึงการส่งเสริมความยั่งยืนและความเท่าเทียมกันในสังคมด้วย

ความเป็นพลเมืองกับการสร้างคุณประโยชน์เพื่อสังคม การที่บุคคลมีความรับผิดชอบต่อสังคมและการมีส่วนร่วม กระทำกิจกรรมที่มุ่งหวัง ส่งผลในการสร้างประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เพื่อสังคม ในการยกระดับและพัฒนาสังคมให้ประชาชนในสังคมมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี เป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาของชุมชนและสังคมเพื่อให้สังคมมีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดียิ่งขึ้น

ความเป็นพลเมือง

“ความเป็นพลเมือง” มักถูกใช้เพื่ออธิบายสถานะของบุคคลที่เป็นสมาชิกของรัฐหรือประเทศ ซึ่งมีสิทธิและหน้าที่ในระบบการปกครองและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม โดยแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองไม่ได้หยุดนิ่งหรือมีเพียงความหมายเดียว แต่ได้มีการพัฒนาขึ้นและปรับเปลี่ยนไปตามสังคมและยุคสมัย ดังนี้

ยุคโบราณ มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจในบทบาทของตน เน้นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง กิจกรรมของรัฐและส่งเสริมคุณธรรมส่วนบุคคล (Aristotle, 350 BCE) ยุคคลาส เกี่ยวข้องกับการมีศีลธรรมและการรับใช้พระราชาและอาณาจักร (Macculloch, 2011) ยุคปฏิวัติ เน้นการสอนให้ประชาชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตนในฐานะพลเมือง รวมถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองและการปกครอง (Locke, 1689) ยุคปัจจุบัน มีความครอบคลุมมากขึ้นให้ความสำคัญกับการเรียน การแก้ปัญหาสังคม สร้างความตระหนักรู้ เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมในภาพรวม (Haste, 2004) ซึ่งในช่วงทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา แนวคิดด้านการศึกษเกี่ยวกับการสร้างความเป็นพลเมืองได้ให้ประเด็นความสนใจและความสำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง เป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ (Learning by doing) แพงเกิ้ลและแพงเกิ้ล (Pangle & Pangle, 1993:20) มีแนวคิดว่าการที่จะทำให้ “ประชาธิปไตยต้องอยู่ในวิถีชีวิต” (democracy as a way of life) ต้องจัดกระบวนการให้พลเมืองเกิดการรวมหมู่ (collective citizen) เน้นให้พลเมืองได้เข้ามีส่วนร่วมและมีความผูกพันต่อกันและต่อชุมชน และสื่อสารแลกเปลี่ยนความเห็นในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานในการเสริมสร้างสังคมประชาธิปไตย

ความหมายของความเป็นพลเมือง

มีนักวิชาการของไทยและต่างประเทศได้ให้ความหมายของพลเมืองไว้ดังต่อไปนี้

Bryan (1993) ได้อธิบายว่า พลเมืองในสังคมที่มีความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเน้นว่าความเป็นพลเมืองไม่ใช่แค่การมีสิทธิในการเลือกตั้ง แต่ยังเป็นการรับผิดชอบต่อสังคม และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่ส่งผลกระทบต่อสังคมอย่างยั่งยืน

Faulks (2000) ได้อธิบายว่า ความเป็นพลเมืองในสังคมปัจจุบันไม่ได้จำกัดเพียงแค่การมีส่วนร่วมในการปกครอง แต่ยังเกี่ยวข้องกับการสร้างความเข้าใจในบทบาทของพลเมืองในการส่งเสริมความยุติธรรมและความรับผิดชอบทางสังคม

Marshall (1994) ได้อธิบายว่า ความเป็นพลเมือง ไม่ได้จำกัดแค่สิทธิในการเลือกตั้งหรือหน้าที่ในรัฐเท่านั้น แต่หมายถึงการมีสิทธิในด้านสังคมที่ช่วยเสริมสร้างความเป็นธรรมและความเสมอภาคในสังคม การศึกษาความเป็นพลเมืองในมุมมองของ Marshall จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมโดยรวม

ชัยอนันต์ สมุทรวณิช (2542) ให้ความหมายของ พลเมือง หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ มีข้อมูลข่าวสารและมีความคิดในการแสดงออกและมีส่วนร่วมประชาธิปไตย

ปริญญ์ เทวานฤมิตรกุล (2555) ระบุว่า ความเป็นพลเมือง (citizenship) ของระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การเป็นสมาชิกของสังคม ที่มีสิทธิภาพควบคู่กับความรับผิดชอบ และมีสิทธิเสรีภาพ ควบคู่กับหน้าที่โดยมีความสามารถในการยอมรับความแตกต่าง และเคารพกติกาในการอยู่ร่วมกัน พร้อมทั้งมีส่วนร่วมต่อความเป็นไปและการแก้ปัญหาของสังคมของตนเอง

ทิพย์พพร ดันดิสุนทร (2554) กล่าวว่า พลเมือง หมายถึง คนที่มีความสามารถในการแสดงความรับผิดชอบต่อทั้งต่อตัวเองและส่วนรวม มีความรู้และช่วยตัดสินใจในปัญหาสำคัญ ๆ ของสังคม สามารถรับผิดชอบต่อตนเองได้ ตลอดจนบุคคลนั้น ๆ จะต้องเสียสละความรู้ความสามารถของตนเองเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมและความเจริญก้าวหน้าของประเทศ

จากความเห็นของนักวิชาการข้างต้นกล่าวได้ว่าความเป็นพลเมือง (Citizenship) เป็นแนวคิดที่สำคัญในสังคมมนุษย์ในปัจจุบันที่นับว่าเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมและการรับผิดชอบต่อสังคมและการสร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคมเป็นหลัก ความเป็นพลเมืองจึงไม่ได้หมายถึงแค่การเป็นสมาชิกของรัฐหรือประเทศเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่รวมไปถึงสิทธิ หน้าที่ และการมีบทบาทในการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น ความเป็นพลเมืองจึงเป็นทั้งสิทธิและความรับผิดชอบที่ช่วยส่งเสริมความสงบสุขและความเป็นธรรมให้แก่สังคม

ความเป็นพลเมืองสามารถมองได้จากสี่มุมมองหลัก คือ มุมมองทางกฎหมาย มุมมองทางสังคม มุมมองทางวัฒนธรรม และมุมมองดิจิทัล

1. มุมมองทางกฎหมาย ความเป็นพลเมืองหมายถึงการเป็นสมาชิกของรัฐที่มีสิทธิในการใช้สิทธิทางกฎหมาย เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง สิทธิในการเข้ารับการศึกษา สิทธิในการเข้ารับการรักษาพยาบาล รวมถึงสิทธิในการได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายของรัฐ

2. มุมมองทางสังคม ความเป็นพลเมืองคือการที่บุคคลมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อสังคม เช่น การเข้าร่วมในกิจกรรมสาธารณะ การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคม และการช่วยเหลือผู้อื่น

3. มุมมองทางวัฒนธรรม เน้นไปที่เคารพและยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความมีส่วนร่วมในสังคมที่หลากหลายและการรับผิดชอบในด้านต่าง ๆ ของสังคม รวมไปถึงการพัฒนาและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลและกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

4. มุมมองดิจิทัล คือการมีส่วนร่วมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อออนไลน์ ในลักษณะที่มีจริยธรรม เน้นสิทธิในการเข้าถึงข้อมูล การเคารพสิทธิของผู้อื่น ความรับผิดชอบในการใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ของสังคม และการรักษาความปลอดภัยในโลกออนไลน์

บทบาทของพลเมืองในสังคม

การมีบทบาทเป็นพลเมืองที่ดีนั้นหมายถึงการตระหนักถึงหน้าที่ที่มีต่อสังคม รวมถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศและชุมชนอย่างมีความรับผิดชอบต่อปฏิบัติตามกฎหมาย การเคารพสิทธิของผู้อื่น และการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือชุมชนในเรื่องต่าง ๆ ล้วนเป็นตัวอย่างของการแสดงออกถึงความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ พลเมืองที่ดีจะไม่เพียงแต่ใช้สิทธิของตนเอง แต่ยังต้องทำหน้าที่อย่างมีคุณภาพ เช่น การเสียภาษีเพื่อพัฒนาระบบสาธารณะ การมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคมต่าง ๆ รวมถึงการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นในภาวะที่ยากลำบาก

หน้าที่ของพลเมือง หรือบทบาทของพลเมืองในสังคมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในสังคมและการเมืองในเชิงลึก เน้นย้ำถึงความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถมีบทบาทอย่างมีความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมเชิงบวก อีกทั้งยังมีทักษะในการตัดสินใจและการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองและสังคม (Westheimer & Kahne, 2004) โดยมีแนวคิดหลักดังนี้

1. พลเมืองที่ปฏิบัติตามกฎ พลเมืองในรูปแบบนี้มักทำหน้าที่ในฐานะผู้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ในสังคม เช่น การปฏิบัติตามกฎหมาย การช่วยเหลือผู้อื่น หรือการบริจาคเงินให้กับองค์กรการกุศล

2. การศึกษาพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีผลต่อสังคมและการเมือง เช่น การสร้างโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมและการตัดสินใจร่วมกันในเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้พวกเขาสามารถเข้าใจบทบาทของตนในฐานะพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ (Westheimer & Kahne, 2004)

3. การเรียนรู้ที่มีส่วนร่วมและการพัฒนาทักษะพลเมือง เป็นการสร้างการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมทักษะพลเมืองผ่านประสบการณ์จริงในชีวิต เช่น การทำงานอาสาสมัครหรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง การให้ความสำคัญเกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาสังคมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น (Westheimer, 2008)

ธนาชัย สุนทรอนันตชัย (2562) ในระบอบประชาธิปไตย มักให้ความสำคัญกับ “ความเป็นพลเมือง (citizenship)” ซึ่งหมายถึงการที่สมาชิกของสังคมนั้นมีอิสรภาพซึ่งควบคู่ไปกับความรับผิดชอบ และมี “สิทธิเสรีภาพ” ควบคู่กับ “หน้าที่” โดยบุคคลที่เป็นสมาชิกต้องมีความสามารถในการยอมรับความแตกต่างและเคารพกติกาการอยู่ร่วมกันพร้อมทั้งมีส่วนร่วมต่อความเป็นไปและการแก้ปัญหาในสังคมของตนเอง ทั้งนี้ ปริยญา เทวานฤมิตรกุล ได้สรุป “กรอบความเป็นพลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยได้ 6 ประการ ได้แก่

1. รับผิดชอบตนเอง และพึ่งพาตนเองได้ ระบบอบประชาธิปไตยที่กล่าวว่าประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ มีอิสรภาพ พลเมืองในระบบอบประชาธิปไตยจึงอิสรชนที่รับผิดชอบตนเอง และพึ่งพาตนเองได้ไม่ยอมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลอำนาจของผู้ใดเยาวชนจะกลายเป็นผู้ใหญ่เป็นพลเมืองหรือสมาชิกคนหนึ่งในสังคมได้อย่างแท้จริงเมื่อผู้นั้นสามารถรับผิดชอบตนเองได้

2. เคารพสิทธิผู้อื่น ในระบบประชาธิปไตย ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพ หากทุกคนใช้สิทธิเสรีภาพ

โดยคำนึงถึงประโยชน์ของตนเป็นหลักและเป็นที่ตั้ง โดยไม่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ก็จะทำให้เกิดการใช้สิทธิเสรีภาพที่มีความกระทบกระทั่งจนไม่อาจที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ดังนั้น พลเมืองในระบบอบประชาธิปไตยต้องใช้สิทธิเสรีภาพอย่างมี

3. เคารพความแตกต่างในระบบอบประชาธิปไตย ได้ยอมรับความหลากหลายของประชาชนประชาชนจึงมีความแตกต่างกันได้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเลือกสิ่งต่าง ๆ ได้แก่ อาชีพ ความเชื่อ หรือความเห็นทางการเมือง ฉะนั้นเพื่อไม่ให้เกิดความแตกต่างซึ่งนำมาถึงความแตกแยก พลเมืองในระบบอบประชาธิปไตยจึงต้องยอมรับความแตกต่างเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้

4. เคารพหลักความเสมอภาค ในระบบอบประชาธิปไตยเมื่ออำนาจสูงสุดของประเทศเป็นของประชาชนทุกคน ประชาชนมีความเท่าเทียมกันในฐานะเจ้าของประเทศ ดังนั้น พลเมืองจึงต้องเคารพหลักความเสมอภาคและจะต้องเห็นคนเท่าเทียมกัน

5. เคารพกติกา ในระบบอบประชาธิปไตยมีการใช้กฎกติกาหรือกฎหมายในการปกครอง โดยทุกคนต้องเสมอภาคกัน พลเมืองจึงต้องเคารพต่อกติกา ดังนั้นหากมีปัญหาหรือความขัดแย้งเกิดขึ้นก็ต้องแก้ไขโดยใช้วิถีทางประชาธิปไตย และไม่ใช้กำลังหรือความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา

6. รับผิดชอบต่อสังคม ในระบอบประชาธิปไตย พลเมืองต้องตระหนักว่าตนเองเป็นสมาชิกคนหนึ่งในสังคม รับผิดชอบต่อภาระกระทำของตน พลเมืองจึงไม่ใช่คนที่ใช้สิทธิเสรีภาพเพื่อทำให้สังคมเสื่อมลงไป พลเมืองจึงต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม และมองตนเองเพื่อเชื่อมโยงกับสังคม มองเห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

ดังนั้นหน้าที่ของพลเมืองทั้ง 6 ประการใช้เป็นกรอบการสร้างความเป็นพลเมือง นำไปสู่การสร้างตัวแบบของการทำหน้าที่ความเป็นพลเมือง เพื่อส่งเสริมให้เป็นพลเมืองที่ดีที่สร้างคุณประโยชน์ต่อสังคมและประเทศต่อไปได้

หน้าที่พลเมืองในยุคโลกาภิวัตน์

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่การเชื่อมโยงกันของประเทศต่าง ๆ เป็นไปอย่างรวดเร็วและรุนแรง หน้าที่ของพลเมืองไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในกรอบของประเทศหรือชุมชนท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศและการดูแลสังคมโลก เช่น การสนับสนุนการรักษาสันติภาพ การแก้ไขปัญหาความยากจน การส่งเสริมสิทธิของมนุษย์ และการรับผิดชอบต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ในแง่นี้ หน้าที่ของพลเมืองไม่ได้หมายถึงแค่การดูแลสังคมในประเทศของตนเอง แต่ยังเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการที่ส่งผลต่อการพัฒนาในระดับโลก เช่น การสนับสนุนองค์ระหว่างประเทศที่ทำงานเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน หรือการมีส่วนร่วมในความพยายามเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นธรรมอย่างยั่งยืนทั่วโลก

พระอัครเดช ญาณเตโช (2557) ได้ให้ความหมาย การสร้างและส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ดีนั้นมีหลายวิธีที่สามารถทำได้ เช่น

1. การศึกษาเพื่อการเป็นพลเมือง การให้การศึกษาที่เน้นการสร้างสำนึกในความเป็นพลเมือง การรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคม จะช่วยให้บุคคลเข้าใจถึงบทบาทของตนเองในสังคม

2. การสร้างจิตสำนึกทางสังคม การส่งเสริมให้บุคคลมีจิตสำนึกที่ดีในการเคารพและช่วยเหลือผู้อื่น เช่น การช่วยเหลือคนที่ตกทุกข์ได้ยาก หรือการมีความรับผิดชอบต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม

3. การมีส่วนร่วมทางการเมือง การส่งเสริมให้พลเมืองมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง การอภิปรายสาธารณะ เพื่อให้เสียงของประชาชนสะท้อนในกระบวนการตัดสินใจของรัฐ

ความเป็นพลเมืองที่ดีนั้นเป็นผลมาจากการเข้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนเอง การตื่นตัวมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน สังคม ประเทศ การมีความรับผิดชอบในการช่วยเหลือบุคคลอื่น การรักษาความสงบสุขในสังคมที่นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นกลไกในการพัฒนาและการสร้างสังคมที่เจริญและยั่งยืน ความเป็นพลเมืองที่ดีไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง แต่เป็นการสร้างคุณค่าที่มีผลในการพัฒนาสังคมและประเทศในระยะยาวต่อไป

การสร้างคุณประโยชน์

Jeremy Bentham ได้ให้ความหมาย การสร้างคุณประโยชน์ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมหรือการกระทำที่มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดผลดีแก่สังคมหรือชุมชน ซึ่งอาจเป็นทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ความหมายของคุณประโยชน์นั้นครอบคลุมหลายด้าน เช่น การส่งเสริมความเป็นธรรม การพัฒนาเศรษฐกิจ การดูแลสิ่งแวดล้อม หรือการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม

คุณประโยชน์สามารถแบ่งออกได้เป็นหลายประเภท ซึ่งสามารถประเมินได้จากผลกระทบที่เกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ ของชีวิตมนุษย์

1. คุณประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การสร้างงาน การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาเทคโนโลยี หรือการส่งเสริมธุรกิจท้องถิ่นที่สามารถเพิ่มรายได้กับชุมชนและประเทศชาติ

2. คุณประโยชน์ทางสังคม การช่วยเหลือผู้ยากไร้ การพัฒนาการศึกษา การส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพที่เท่าเทียม

3. คุณประโยชน์ทางสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อม การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การลดมลภาวะ การฟื้นฟูธรรมชาติ

4. คุณประโยชน์ทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม การส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม การพัฒนาเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มคนในสังคม

กระบวนการสร้างคุณประโยชน์

การสร้างคุณประโยชน์ไม่ใช่เพียงแค่การกระทำในระดับบุคคลเท่านั้น แต่ยังต้องการความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคม ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล ภาคธุรกิจ องค์กรภาคประชาชน หรือประชาชนทั่วไป การสร้างคุณประโยชน์ในสังคมต้องอาศัยการวางแผนและการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างกระบวนการสร้างคุณประโยชน์ ได้แก่

1. การระบุปัญหาสังคม การเริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น ความยากจน การขาดการศึกษาที่มีคุณภาพ ความไม่เท่าเทียมกันในสังคม เพื่อหาทางแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพ
2. การมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย การร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคประชาชน และชุมชนในกระบวนการแก้ไขปัญหาเพื่อสร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคม
3. การวางแผนและการลงมือทำ การออกแบบโปรแกรมหรือโครงการที่มีเป้าหมายชัดเจนและสามารถประเมินผลได้ เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกต่อสังคม
4. การประเมินผลและการปรับปรุง การติดตามและประเมินผลจากกิจกรรมที่ได้ดำเนินการไปแล้ว เพื่อปรับปรุงและพัฒนาโครงการให้ดียิ่งขึ้นในอนาคต

บทบาทของพลเมืองในการสร้างคุณประโยชน์

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2555) ให้ความหมาย พลเมืองในสังคมสามารถมีบทบาทในการสร้างคุณประโยชน์ได้หลายรูปแบบ เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสา การช่วยเหลือชุมชนในเรื่องต่าง ๆ หรือการส่งเสริมแนวทางการดำเนินชีวิตที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การมีความรับผิดชอบต่อสังคมและการสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดผลดีแก่ส่วนรวมล้วนเป็นการแสดงออกถึงการสร้างคุณประโยชน์ที่สำคัญ นอกจากนี้ การสร้างคุณประโยชน์ไม่ได้หมายถึงแค่การทำความดีในระดับเล็ก ๆ เท่านั้น แต่ยังหมายถึงการมุ่งมั่นที่จะสร้างผลกระทบในระยะยาว ซึ่งจะส่งผลดีต่อสังคมในด้านต่าง ๆ อย่างยั่งยืน เช่น การผลักดันนโยบายที่สามารถแก้ไขปัญหาความยากจน หรือการสนับสนุนการศึกษาในพื้นที่ห่างไกลเพื่อให้เกิดโอกาสที่เท่าเทียมสำหรับทุกคน

การสร้างคุณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือผู้คนรอบตัว ในชีวิตประจำวัน เรามักพบกับความท้าทายและปัญหาต่าง ๆ ที่บางครั้งเราต้องเผชิญเพียงลำพัง แต่ในขณะเดียวกันการช่วยเหลือผู้คนรอบตัวก็เป็นสิ่งสำคัญที่สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีส่งเสริมความรู้สึกของการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และช่วยให้ทุกคนรู้สึกมีความหมายในชีวิต การช่วยเหลือไม่เพียงแต่เป็นการช่วยแก้ไขปัญหาผู้อื่น แต่ยังเป็นการแสดงถึงความเห็นอกเห็นใจและความมีน้ำใจต่อกัน ดังต่อไปนี้

1. การช่วยเหลือในด้านอารมณ์และจิตใจ การช่วยเหลือไม่ได้จำกัดเพียงแค่การให้ทรัพย์สินหรือความช่วยเหลือในเรื่องทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังสามารถช่วยเหลือในด้านจิตใจได้อีกด้วย เมื่อผู้คนรอบข้างหรือรอบตัวรู้สึกกังวล การให้คำแนะนำการเป็นผู้ฟังที่ดี หรือการให้กำลังใจเป็นสิ่งที่สำคัญมาก โดยไม่จำเป็นต้องแนะนำวิธีแก้ปัญหาทันทีแต่การให้พื้นที่ให้เขาได้ระบายหรือแชร์ปัญหานั้นก็สามารถช่วยให้พวกเขารู้สึกดีขึ้นได้

2. การช่วยเหลือในด้านการทำงานและการศึกษา ในสถานการณ์การทำงานหรือการเรียน การช่วยเหลือคนรอบข้างอาจเป็นการให้คำแนะนำหรือแบ่งปันประสบการณ์ที่มีค่า ตัวอย่างเช่น การช่วยเพื่อนร่วมงานในการหาวิธีการจัดการกับภาระงานที่มีจำนวนมาก หรือช่วยเหลือเพื่อนในห้องเรียนที่อาจกำลังประสบปัญหาทางการเรียนรู้ การให้ความช่วยเหลือในลักษณะนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้คนอื่นประสบความสำเร็จ แต่ยังช่วยเสริมสร้างความสามัคคีในกลุ่มและส่งเสริมความรู้สึกของการสนับสนุนกันและกัน

3. การช่วยเหลือในด้านการทำความดีและการสนับสนุนชุมชน การช่วยเหลือคนรอบตัวไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นในขอบเขตของการมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเสมอไป บางครั้งการช่วยเหลือสามารถเกิดขึ้นได้ในระดับที่กว้างขึ้น เช่น การร่วมกิจกรรมอาสาสมัครในชุมชน หรือการบริจาคสิ่งของที่ไมใช้แล้วให้กับผู้ที่ต้องการ สิ่งเหล่านี้แม้จะดูเหมือนเป็นการกระทำที่เล็กน้อย แต่สามารถสร้างผลกระทบที่ยิ่งใหญ่ต่อผู้รับและชุมชนที่เราอาศัยอยู่ได้

4. การช่วยเหลือในยามวิกฤต ในบางครั้งเราต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด เช่น เหตุการณ์ภัยธรรมชาติหรือสถานการณ์ฉุกเฉินอื่น ๆ การช่วยเหลือในยามวิกฤตอาจเป็นการจัดหาอาหาร เครื่องดื่ม หรือเสื้อผ้าให้กับผู้ประสบภัย หรือการช่วยเหลือทางออกจากสถานการณ์ที่ยากลำบาก การร่วมมือกันในช่วงเวลาที่ท้าทายเช่นนี้สามารถสร้างความแข็งแกร่งให้กับสังคมและแสดงถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของผู้คน

5. การช่วยเหลือด้วยการสร้างความสุขและความเข้าใจ การช่วยเหลือไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นเฉพาะในยามที่มีปัญหาเสมอไป แต่ยังสามารถเกิดขึ้นได้เมื่อเราให้ความสนใจกับความสุขและความพึงพอใจของคนรอบตัว การแสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจ การทำสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่สามารถทำให้คนอื่นมีความสุข เช่น การทักทายด้วยรอยยิ้ม หรือการส่งข้อความให้กำลังใจ ก็สามารถสร้างผลดีในชีวิตของพวกเขาได้

การช่วยเหลือผู้คนรอบตัวเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในทุกแง่มุมของชีวิต มันไม่ได้เป็นเพียงแค่การช่วยแก้ไขปัญหาหรือความท้าทายต่าง ๆ แต่ยังเกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การให้กำลังใจ และการแสดงความห่วงใยที่มีค่ามากมายในชีวิตประจำวัน การทำให้ผู้คนรอบตัวรู้สึกมีค่าและได้รับความช่วยเหลือในยามที่พวกเขาต้องการ จะทำให้สังคมของเราเติบโตไปในทางที่ดีขึ้นและเต็มไปด้วยความอบอุ่นและความเข้าใจต่อกัน

วิถีสังคม

สังคมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในชีวิตของมนุษย์ เพราะมันไม่เพียงแต่เป็นที่อยู่อาศัยหรือพื้นที่ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ แต่ยังเป็นสถานที่ที่ให้นมนุษย์ได้เรียนรู้ พัฒนา เติบโตไปพร้อมกับผู้อื่น วิถีสังคม คือแนวทางการใช้ชีวิตที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งมีทั้งค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรม และพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนที่ช่วยกำหนดรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในสังคมต่าง ๆ นอกจากนี้ วิถีสังคมยังสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เทคโนโลยี และปัจจัยต่าง ๆ ที่เข้ามา มีอิทธิพล ทำให้วิถีชีวิตของผู้คนในสังคมมีการพัฒนาและปรับตัวอยู่เสมอ

1. วิถีสังคมในอดีต ความเชื่อและการใช้ชีวิตที่ยึดโยงกับประเพณี ในอดีต วิถีสังคมของคนในแต่ละชุมชนหรือประเทศมักมีความผูกพันกับประเพณีและค่านิยมที่สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น การดำเนินชีวิตของคนในสังคมจะถูกกำหนดโดยขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีมาอย่างยาวนาน ตัวอย่างเช่น ในสังคมเกษตรกรรม ความเคารพในครอบครัวและการทำงานร่วมกันในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในช่วงเวลาที่มีความต้องการ หรือการรักษาสมดุลของธรรมชาติในการเพาะปลูกและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีสังคมในอดีตที่ถูกสืบทอดและรักษาไว้เป็นอย่างดี

2. วิถีสังคมในปัจจุบัน ความหลากหลายและการปรับตัว ในปัจจุบัน วิถีสังคมได้รับการเปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาของเทคโนโลยี สื่อสารมวลชน และการเชื่อมต่อที่เร็วขึ้น ส่งผลให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและมุมมองที่หลากหลายจากทั่วทุกมุมโลก การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้คนในสังคมมีความหลากหลายทางความคิดและพฤติกรรมมากขึ้น ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความเชื่อได้มีบทบาทสำคัญในสังคมสมัยใหม่ การยอมรับความแตกต่างและความเข้าใจในความหลากหลายกลายเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตประจำวัน

3. วิถีสังคมในอนาคต การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดนิ่ง ในอนาคต วิถีสังคมอาจได้รับผลกระทบจากการพัฒนาเทคโนโลยีที่ไม่หยุดยั้ง โดยเฉพาะในด้านการสื่อสาร การเดินทาง และการทำงานจากระยะไกล ความเปลี่ยนแปลงในสังคมดิจิทัลซึ่งจะนำไปสู่การเชื่อมต่อและความร่วมมือที่มากขึ้นในระดับโลก ซึ่งอาจทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปอีกครั้ง การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการชีวิตประจำวันก็จะช่วยให้เกิดความสบายมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็มีความท้าทายในการรักษาความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบเดิม

4. ความสำคัญของการสร้างสังคมที่มีความยั่งยืน ในวิถีสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การสร้างสังคมที่มีความยั่งยืนและยึดหลักความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง การพัฒนาที่ไม่มองข้ามสิ่งแวดล้อมการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้คนในสังคม และการส่งเสริมการศึกษาเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในด้านต่าง ๆ จะช่วยให้สังคมสามารถพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้นและยั่งยืนในอนาคต

วิถีสังคมคือแนวทางการดำเนินชีวิตของคนในสังคมที่สะท้อนให้เห็นถึง ค่านิยม วัฒนธรรม และวิถีคิดที่เกิดขึ้นจากการใช้ชีวิตร่วมกัน วิถีสังคมในอดีตมีความผูกพันกับประเพณีและความเชื่อในชุมชน แต่ในปัจจุบันมีความหลากหลายและการปรับตัวอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบรับกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ทั้งจากเทคโนโลยี และปัจจัยทางเศรษฐกิจ การสร้างสังคมที่ยั่งยืนและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมจะเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาวิถีสังคมที่ก้าวไปข้างหน้าอย่างมีคุณค่าและสมดุล

การจัดระเบียบทางสังคม

การจัดระเบียบทางสังคม(Social Order) เป็นกระบวนการทางสังคมที่จัดขึ้น เพื่อควบคุมสมาชิกให้มีความสัมพันธ์กัน ภายใต้แบบแผนและกฎเกณฑ์เดียวกัน เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม (Olsen, 1978) นอกจากนี้ การจัดระเบียบทางสังคม ยังเกี่ยวข้องกับการทำให้สังคมดำเนินไปอย่างมีระเบียบ และสามารถรักษาเสถียรภาพของสังคมได้อย่างยั่งยืน รวมถึงเป็นกระบวนการที่สังคม สร้างและบังคับใช้กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ หรือค่านิยมที่ช่วยรักษาความสงบเรียบร้อย และป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งหรือความรุนแรงในสังคม (สุนทรา เขยกลิ่นเทศ, 2551) โดยสาเหตุที่ต้องมีการจัดระเบียบทางสังคมมีเป้าหมายสำคัญ ได้แก่ เพื่อให้การติดต่อสัมพันธ์กันทางสังคมเป็นไปอย่างเรียบร้อย เพื่อป้องกันความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในสังคม รวมถึงช่วยให้สังคมดำรงอยู่อย่างสงบสุขและมั่นคง ในสังคม ซึ่งองค์ประกอบของการจัดระเบียบทางสังคม มีองค์ประกอบที่ต้องคำนึงถึง (ภัทรานิษฐ์ บัวบาง, 2564) ได้แก่ 1) บรรทัดฐานทางสังคม ถือเป็นกฎเกณฑ์ ข้อตกลง หรือแบบแผนพฤติกรรมที่สมาชิกในสังคมยึดถือและปฏิบัติตาม เพื่อให้การอยู่ร่วมกันเป็นไปอย่างมีระเบียบและสอดคล้องกันโดยบรรทัดฐานเหล่านี้อาจไม่ได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรเสมอไป แต่เกิดจากความเชื่อ ค่านิยม และวัฒนธรรมที่สั่งสมกันมา 2) สถานภาพ เป็นตำแหน่งที่บุคคลได้รับจากการเป็นสมาชิกของสังคม 3) บทบาท เปรียบเสมือนหน้าที่ตามสถานะของบุคคล โดยที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานภาพ และเป็นสิ่งที่กำหนดบทบาทความรับผิดชอบของบุคคล และ 4) การควบคุมทางสังคม เป็นรูปแบบของการจูงใจให้สมาชิกปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมโดยการให้รางวัลตอบแทนหรือการลงโทษ

กระบวนการจัดระเบียบทางสังคม

บรรทัดฐานทางสังคม หมายถึง มาตรฐานที่คนส่วนใหญ่ในกลุ่มยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ได้แก่ กฎ ระเบียบ แบบแผนความประพฤติต่าง ๆ

ประเภทของบรรทัดฐานทางสังคม

1. กฎหรือข้อกำหนดที่ไม่ได้เขียนไว้ซึ่งบ่งบอกถึงพฤติกรรมที่คาดหวังและยอมรับได้ในสังคมหรือกลุ่มหนึ่ง ๆ

1.1 วิถีประชาหรือวิถีชาวบ้าน หมายถึง แนวทางการปฏิบัติของบุคคลในสังคมที่ยอมรับและปฏิบัติตามความเคยชิน

1.2 กฎศีลธรรมหรือจารีต หมายถึง ระเบียบแบบแผนที่สมาชิกในสังคมปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ซึ่งจะมีความสำคัญมากกว่าวิถีประชา หากท่านใดฝ่าฝืนจะถูกสังคมประณามและลงโทษ และมีเรื่องของศีลธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

1.3 กฎหมาย หมายถึง กฎเกณฑ์หรือข้อบังคับที่เป็นลายลักษณ์อักษรใช้ควบคุมความประพฤติของคนในสังคมเพื่อให้เป็นไปตามกระบวนการยุติธรรมที่กำหนดไว้

2. สถานภาพ หมายถึง ตำแหน่งของบุคคลที่สังคมกำหนดขึ้น หรือตำแหน่งที่ได้รับจากการเป็นสมาชิกของสังคม และบุคคลเดียวอาจมีหลายสถานภาพได้

ลักษณะของสถานภาพ

2.1 เป็นสิ่งเฉพาะบุคคลที่ทำให้แตกต่างไปจากผู้อื่น

2.2 บุคคลหนึ่งอาจมีหลายสถานภาพ

2.3 เป็นสิทธิและหน้าที่ทั้งหมดที่บุคคลอยู่ในการติดต่อกับผู้อื่นและสังคมส่วนรวม

2.4 เป็นตัวกำหนดว่าบุคคลนั้นมีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไรในสังคมส่วนรวม สถานภาพแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.4.1 สถานภาพที่ติดตัวมาโดยสังคมเป็นผู้กำหนด เช่น เพศ อายุ เชื้อชาติ เครือญาติ

2.4.2 สถานภาพที่ติดตัวมาโดยความสามารถ ได้แก่ การประกอบอาชีพ การศึกษา การสมรส เช่น บิดา มารดา เป็นต้น

3. บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามหน้าที่และการแสดงพฤติกรรมตามสถานภาพ สถานภาพ และบทบาทเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กัน สถานภาพเป็นตัวกำหนดบุคคลให้รู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบ บทบาทเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมและคาดหวังให้บุคคลกระทำ การที่บุคคลมีหลายสถานภาพอาจเกิดบทบาทที่ขัดกัน หมายถึง การที่คนคนหนึ่งมีบทบาทหลายอย่างในเวลาเดียวกัน และขัดกันเอง ทำให้ยากต่อการปฏิบัติตามบทบาทใดบทบาทหนึ่ง

4. การควบคุมทางสังคม แบ่งเป็นดังนี้

4.1 การจูงใจให้สมาชิกปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม เช่น การยกย่อง การชมเชย หรือการให้รางวัล

4.2 การลงโทษสมาชิกที่ละเมิดหรือฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคม เช่น ผิดวิถีชาวบ้าน การลงโทษ คือ ตำหนิ ผิดกฎศีลธรรม ไม่คบหาสมาคม ผิดกฎหมาย

ความสำคัญของการจัดระเบียบทางสังคม

การจัดระเบียบทางสังคมมีความสำคัญหลายประการที่ช่วยให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีเสถียรภาพและมีความสุข ดังต่อไปนี้

รักษาความสงบเรียบร้อย การมีระเบียบในสังคมช่วยลดความขัดแย้งและความรุนแรง ทำให้สมาชิกในสังคมสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข การจัดระเบียบยังช่วยสร้างบรรยากาศที่ผู้คนสามารถทำงานและมีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ส่งเสริมความยุติธรรมและความเสมอภาค การจัดระเบียบที่ดีจะช่วยให้การกระทำของแต่ละคนได้รับการพิจารณาอย่างยุติธรรม เช่น การบังคับใช้กฎหมายที่เท่าเทียมกันทุกคน โดยการไม่เลือกปฏิบัติหรือทำให้เกิดการเอาเปรียบ

ส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม เมื่อมีระเบียบในสังคม การดำเนินธุรกิจและกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ จะสามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ไม่มีความขัดแย้งที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของเศรษฐกิจ การมีระเบียบในสังคมยังช่วยส่งเสริมการพัฒนาทางสังคมในด้านการศึกษา การสาธารณสุข และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

วิถีสังคมตามประเพณี

วิถีสังคมตามประเพณี (Traditional Social Practices) หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในสังคมที่สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งมีการปฏิบัติเกี่ยวข้องกับค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนหรือประเทศ โดยวิถีสังคมนี้เป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมและเป็นฐานที่สำคัญในการรักษาความเป็นระเบียบของสังคม แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบันจะทำให้วิถีชีวิตบางประการมีการปรับเปลี่ยนไป แต่การรักษาประเพณีและวิถีสังคมตามประเพณียังคงเป็นส่วนสำคัญที่ไม่สามารถละเลยได้

ประเพณีในสังคมสามารถแบ่งออกเป็นหลายประเภท

1. ประเพณีทางศาสนา เช่น การเข้าร่วมพิธีทางศาสนา
2. ประเพณีทางครอบครัว เช่น การเคารพผู้สูงอายุ
3. ประเพณีทางสังคม เช่น การร่วมงานเทศกาลในชุมชน

ทุกประเพณีเหล่านี้จะสะท้อนถึงค่านิยมและความเชื่อของสังคมที่ช่วยกำหนดพฤติกรรมและการปฏิบัติตนของสมาชิกในสังคมนั้น

การจัดระเบียบทางสังคมในยุคปัจจุบัน

ในยุคปัจจุบันที่สังคมมีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันมากขึ้น การจัดระเบียบทางสังคมต้องมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป การใช้นวัตกรรมทางเทคโนโลยีและการสื่อสารก็นับว่ามีบทบาทสำคัญในการจัดระเบียบทางสังคม โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่การเชื่อมต่อข้อมูลทำให้การควบคุมและการรักษาระเบียบสามารถกระทำได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามการการจัดระเบียบทางสังคมในยุคปัจจุบันยังต้องเผชิญกับปัญหา

ความไม่เท่าเทียม ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงของค่านิยม และ ความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การหาทางออกใน การจัดระเบียบสังคมที่สามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของสมาชิก ในสังคมจึงเป็นสิ่งที่ท้าทายและต้องการการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง

การจัดระเบียบทางสังคมเป็นกระบวนการที่สำคัญในการรักษาความสงบ เรียบร้อยและเสถียรภาพในสังคม โดยใช้กลไกต่าง ๆ เช่น กฎหมาย การควบคุม ทางสังคม และการส่งเสริมค่านิยมร่วมการมีระเบียบในสังคมไม่เพียงแต่ช่วยลด ความขัดแย้งและความรุนแรง แต่ยังช่วยเสริมสร้างความยุติธรรมและความเท่าเทียม ในสังคม การจัดระเบียบทางสังคมในยุคปัจจุบันจึงต้องมีความยืดหยุ่นและสามารถ ปรับตัวได้ตามการเปลี่ยนแปลงของโลก เพื่อให้สังคมสามารถพัฒนาไปในทิศทาง ที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

ความเป็นพลเมืองกับการสร้างคุณประโยชน์เพื่อสังคม

การสร้างสังคมที่มีคุณภาพและยั่งยืนไม่เพียงแต่พึ่งพากรัฐหรือองค์กรใหญ่ เท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับความร่วมมือจากพลเมืองทุกคนในการดำเนินชีวิตอย่างมี ความรับผิดชอบและตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเอง การเป็นพลเมืองที่ดี และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคม เป็นส่วนสำคัญ ที่ช่วยให้สังคมสามารถพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น บทความนี้จะกล่าวถึงความสำคัญ ของความเป็นพลเมืองในการสร้างคุณประโยชน์ต่อสังคม พร้อมทั้งสำรวจบทบาท และหน้าที่ที่พลเมืองแต่ละคนสามารถมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคน ในสังคมอย่างยั่งยืน

การสร้างคุณประโยชน์แก่สังคมสามารถเกิดขึ้นได้จากการที่พลเมือง มีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยแบ่งออกเป็น หลากหลายลักษณะดังนี้

การมีส่วนร่วมในการทำงานอาสาสมัคร พลเมืองสามารถมีส่วนร่วมใน การทำงานอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส เช่น การให้การศึกษากับเด็กที่ ขาดแคลน การช่วยเหลือผู้สูงอายุ หรือการร่วมมือกันในการทำกิจกรรมที่มีประโยชน์ ต่อสังคม

การปฏิบัติตามกฎหมายและส่งเสริมความยุติธรรม การเป็นพลเมืองที่ดี หมายถึงการเคารพในกฎหมาย ไม่ทำผิดกฎหมาย และส่งเสริมให้คนในสังคม รู้จักปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย

การมีจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม การรักษาสีงแวดล้อมและมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การลดการใช้พลาสติก การปลูกต้นไม้ หรือ การสนับสนุนการรีไซเคิลเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยสร้างประโยชน์แก่สังคมในระยะยาว

บทบาทของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม

1. เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ชุมชนที่มีการมีส่วนร่วม จะสามารถระบุปัญหาของตนเองและหาทางแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การร่วมมือในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หรือ การแก้ไขปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นภายในชุมชน นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมยังส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของการพัฒนา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความยั่งยืนของโครงการพัฒนา

2. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม ยังหมายถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็นต่อการออกกฎหมาย หรือการมีส่วนร่วมในองค์กรภาคประชาสังคม การมีส่วนร่วมทางการเมืองช่วยให้ประชาชนสามารถมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม และเสริมสร้างการปกครองที่มีความโปร่งใสและมีความรับผิดชอบ

3. การเสริมสร้างความยุติธรรมทางสังคม การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม ยังสามารถเสริมสร้างความยุติธรรมทางสังคมได้ ผ่านการให้ทุกภาคส่วนในสังคม มีเสียงในการกำหนดทิศทางการพัฒนา โดยเฉพาะกลุ่มที่อาจจะถูกมองข้าม ในกระบวนการพัฒนาหลัก เช่น คนยากจน ผู้ด้อยโอกาส หรือกลุ่มชนเผ่าพื้นเมือง การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเหล่านี้ทำให้เกิดการคำนึงถึงความหลากหลาย ของความต้องการและผลประโยชน์ของทุกคนในสังคม

4. การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและประชาชน การพัฒนาสังคม อย่างยั่งยืนจำเป็นต้องมีความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม ซึ่งการมีส่วนร่วม ของประชาชนเป็นตัวช่วยสำคัญในการประสานงานและเชื่อมโยงความพยายาม ต่าง ๆ ระหว่างภาครัฐและประชาชน เพื่อให้การพัฒนามีความสอดคล้องกับ ความต้องการและบริบทที่แท้จริงของชุมชน

การตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

การตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้าง สังคมที่ดี ความรับผิดชอบนี้ไม่จำกัดเพียงแค่การปฏิบัติตามกฎหมาย แต่ยังรวมถึง การตระหนักถึงผลกระทบจากการกระทำของตนเองที่มีต่อผู้อื่น เช่น การรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ การช่วยปกป้องสิ่งแวดล้อม หรือการสนับสนุนกิจกรรม ที่ส่งเสริมความเสมอภาคและความยุติธรรมในสังคม

ความท้าทายในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม

แม้ว่าการมีส่วนร่วมจะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคม แต่ก็ยังมีความ ท้าทายหลายประการที่ต้องเผชิญ เช่น ปัญหาด้านการศึกษาและความรู้ที่จำกัด ของประชาชนเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนา การขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ หรือ การมีความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงโอกาสในการมีส่วนร่วม สิ่งเหล่านี้อาจเป็น อุปสรรคที่ทำให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมไม่เต็มที่และมีผลกระทบต่อ ประสิทธิภาพของการพัฒนา

บทสรุป

การศึกษาความเป็นพลเมืองกับการสร้างคุณประโยชน์เพื่อสังคมเน้นถึง ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของพลเมืองในกระบวนการพัฒนาและการเสริมสร้าง สังคมที่ยั่งยืน ความเป็นพลเมืองไม่ได้จำกัดแค่สิทธิหรือหน้าที่ที่มีตามกฎหมาย แต่ยังเกี่ยวข้องกับการรับผิดชอบร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเจริญ รุ่งเรืองของสังคม การสร้างคุณประโยชน์เพื่อสังคมสามารถทำได้ทั้งในระดับบุคคล และระดับชุมชน ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ เช่น การทำงานอาสาสมัคร การสนับสนุนโครงการสังคม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยการมีส่วนร่วม

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองกับการสร้าง
คุณประโยชน์เพื่อสังคม โดยได้รับทุนสนับสนุนจากวิทยาลัยการจัดการเพื่อ
การพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ปีงบประมาณ 2568

บรรณานุกรม

- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2542). **การคิดวิเคราะห์** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- ทิพย์พาวร ดันติสุนทร. (2554). **การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง**. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.
- ธนาชัย สุนทรอนันตชัย. (2562). **หน้าที่ของพลเมืองกับการเสริมสร้างสิทธิเสรีภาพสู่ความเป็นพลเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560**. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ปริญญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). **การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง**. กรุงเทพฯ: นานมีบุคคัพลิชั่นส์.
- พระอัครเดช ญาณเตโช. (2557). **พุทธปรัชญาการศึกษา, วารสารอิเล็กทรอนิกส์ การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม**. 4(2), 49-62.
- ภัทรานิษฐ์ บัวบาง. (2564). **การจัดระเบียบทางสังคมของสถานศึกษาในช่วงการเกิดโรคระบาดใหม่ โควิด 19: กรณีศึกษาโรงเรียนเทพศิรินทร์ และโรงเรียนกุนนทีรุทธาราณวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุนทรา เขยกลิ่นเทศ. (2551). **การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์ไทย** (พิมพ์ครั้งที่ 2). ศรีสะเกษ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- Bentham, Jeremy. **An Introduction to the Principles of Morals and Legislation**. In *The Works of Jeremy Bentham*, edited by John Bowring, vol. 1, 1–. Edinburgh: William Tait, 1843. Originally published 1789.
- Bryan, W. (1993). **The concept of citizenship and its implications for democracy**. New York: Academic Press, 1993.
- Cornwall, A. & Coelho, V. S. (2006). **Space for Change? Representation, Inclusion and Voice in New Democratic Arenas**. London: Zed books.

- Faulks, K. (2000). **Citizenship**. London: Routledge.
- Marshall, T.H. (1994). Citizenship and social class, In D. Held (Ed.), **Sociology of the Global System** (pp. 235-247). London: Macmillan 1995.
- Olsen Marvin E. (1978). **The process of social organization: Power in social systems**. (2nd ed.). USA: Holt, Rinehart and Winston.
- Pangle, L.S. & Pangle, T.L. (1993). **The Learning of Liberty**. Kansas: University Press of Kansas.
- Westheimer, J., & Kahne, J. (2004). What kind of citizen? The politics of educating for democracy, **Social Education**. 68(2), 94-98.
- Westheimer, J. (2008). **What kind of citizen? Educating our children for the common good**. New York: Teachers College Press.